

NATUURKUNDIG TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIË,

UITGEGEVEN DOOR DE

KONINKLIJKE NATUURKUNDIGE VEREENIGING

IN

NEDERLANDSCH INDIË.

DEEL XXV.

VIJFDE SERIE.

DEEL V.

BATAVIA,
H. M. VAN DORP.

's GRAVENHAGE,
MARTINUS NYHOFF.
1863.

BIJDRAGE
TOT DE ORNITHOLOGIE
VAN
NIEUW-GUINEA,
DOOR
H. VON ROSENBERG.

In de maanden Maart, April, Mei en Junij 1858, heeft, van gouvernementswege, een onderzoekingstogt plaats gehad naar de Zuid-West en Noord-Oostkust van Nieuw-Guinea. Aan deze reis nam ik deel, als teekenaar, toegevoegd aan de kommissie en besteedde een gedeelte van den tijd, waarover ik mogt beschikken, tot het verzamelen van aanteekeningen, betrekkelijk de vogelfauna der bezochte streken. In het volgende heb ik getracht, van die aanteekeningen een geheel te leveren en ten einde aan mijnen arbeid meerdere uitbreiding te geven, nam ik in deze beschouwing op, alle van Nieuw-Guinea tot heden bekende vogelsoorten, de in de nabijheid liggende eilanden (Jobie-Jobie, Waigeoe, Salawatic, Misool en Aroe) er onder begrepen, welke ik, met uitzondering van Jobie-Jobie en Aroe, in persoon heb bezocht. De opgave van de op zuidelijk Nieuw-Guinea en de Aroe-eilanden levende soorten, ben ik verschuldigd, wat de Zuidkust aangaat, aan den Franschen scheepsgeneesheer Dumoulin, een kundig, door een noodlottig toeval aan de wetenschap te vroeg ontrukkt ornitholoog en wat de Aroe-eilanden betreft, aan mijnen vriend

den verdienstelijken Engelschen zoöloog R. A. Wallace. Ik heb gemeend in deze bijdrage de Keij-eilanden en Nieuw-Ierland niet te moeten begrijpen, aangezien de eerste in een physisch opzigt niet tot Nieuw-Guinea behooren en ik van het laatstgenoemde niet genoeg gegevens bezit.

PSITTACIDEN.

1. *Aprosmictus dorsalis* Q. G. Op de geheele Noordkust en op Salawatie niet zeldzaam.

2. *Aprosmictus erythropterus* Gld. Van de Zuidkust; leeft verder nog op Timor en in Noord-Australie.

3. *Charmosyna Papiuensis* Wgl. Op de Noord- en Noord-Westkust; behoort tot de zeldzame soorten. De Papoes prepareren het vogeltje, op gelijke wijze als de paradijsvogels en brengen de huid, zonder pooten en vleugels, in den handel. De staartpennen gebruiken ze te Doreh tot versiersels. Naam op de Noord-Westkust: Kasmalas.

4. *Charmosyna pectoralis mihi*. Eene voor de wetenschap nieuwe, door den heer Wallace en mij ontdekte soort. Lengte 21 duim, waarvan de staart de helft beslaat. Kleur karmijnrood, in den nek, tusschen de oogen, eene zwarte vlek, rug en vleugels donker grasgroen, van af den benedenrug als een smalle strook tot aan den staart loopende, met een zwarten zoom op iedere veder. Op de borst bleekgele schaftstreepjes, knie zwart, slagpennen groen, aan de binnenpluim zwartachtig, binnenkant der vleugels karmijnrood, staartpennen van boven vuil donkerrood, de vier buitenste met bleekgele eindhelft, benedenkant vuil geel. Iris geelachtig wit, bek lichtrood. Deze vogel is in de omstreken van Doreh menigvuldiger dan de voorgaande.

De kortere staart en de gele borststreepjes, kenmerken deze fraaije soort op het eerste gezigt.

5. *Trychoglossus nigrigularis* Gr. Leeft in kleine troepen in de strandbosschen op de Noord- en Westkust, op Sala.

watie en de Aroe eilanden. Naam op de Westkust: Kissiekissie.

6. *Trychoglossus cyanogrammus* Wgl. Van de Westkust.

7. *Trychoglossus coccineifrons* Gr. Alleen op de Aroe-eilanden.

8. *Trychoglossus rubritorques* Vig. Op de Zuidkust en in Noord-Australie.

9. *Chalcopsitta atra* Bp. Op Misool niet zeldzaam, alwaar hij in kleine troepjes in het bosch rondzwerft en dikwerf gevangen wordt.

10. *Chalcopsitta leucopygialis mihi*. Eene nieuwe, door mij en den heer Wallace gelijktijdig ontdekte soort. Lengte 27 dm. 8 str., waarvan op den staart 7 dm. komen; kleur donkerbruin, midden op den schedel eene roestkleurige vlek; keel, wangen en hals met roestbruine, naar den bovenrug roestachtig graauwe vederranden; op den onderhals een menierooden band; een andere scharlakenroode band, loopt dwars over de borst. De vederen aan het onderlijf zijn breed met scharlakenrood omboord en vormen zodoende eene roode vlek op het middengedeelte van den buik; dijen scharlakenrood; bovenvleugeldekvêeren roodachtig bruin, de groote, aan de hand zittende, blaauwglinsterend; op den handwortel roode vêertjes. Slagpennen donkerbruin, aan den buitenkant groenachtig gezoomd en op het midden der binnenzijde met eene roode, langwerpige vlek; de drie eerste dezer pennen zijn even lang; kleine dekvêeren aan den onderkant bruin en rood; de vederen van den benedenrug met een breeden, vuil witten rand, die daardoor eene witte vlek op het uropygium daarstellen. De onderstaart-dekvêeren donker blaauw, staartpennen graauwbruin, met lichtrood aan het bovengedeelte van den binnenkant en blaauwglanzige punten; onderkant vuil oranjegeel, glinsterend. Iris wit; bek lichtrood, oog, huid en voeten aschbruin. De vogel is niet zeldzaam in het oorspronkelijke woud, achter de dorpen te Doreh.

Van dezen, door zijne eigenaardige kleur gekenmerkten pa-

pegaai, bestaat eene constante varieteit, waaraan alle deelen, die wij als rood, roestbruin en roestgrauw beschreven, geel, geelachtigbruin en geelachtiggrauw gekleurd zijn; in alle overige deelen komen zij nauwkeurig met elkander overeen.

De vogel leeft in kleine troepen, welke minder luidruchtig zijn dan die zijner overige stamgenooten; bij voorkeur kiezen zij donkere plekken in het woud tot verblijf en vliegen, zonder geluid te maken, van boom tot boom, zoodat zij ligt voor vleermuizen aangezien worden.

11. *Chalcopsitta scintillata* Bp. Van de Zuid-Westkust.

12. *Eos guebensis* Wgl. Op de Zuid-West en Noordkust. Hij wordt in de landstaal Meijah genoemd. Ook op Waigeoe.

15. *Eos cyanogenia* Bp. Op Mefoor, Biak en Jobie-Jobie. Bonaparte geeft in zijn consp. gener. avium verkeerdelijk Oceanie als vaderland op. Tijdens mijn verblijf te Doreh, verkreeg ik twee levende exemplaren, afkomstig van Mefoor. Het eene daarvan ondergaat thans eene merkwaardige kleursverandering, doordien een groot gedeelte der zwarte veeren op vleugels en rug, in groen, en de roode kleur op den binnenkant der slagpennen, in geel verandert.

14. *Eos semilarvata* Bp.

15. *Eos rubrifrons* Gr. Op de Aroe-eilanden.

16. *Eos rubiginosa* Gr. Van Waigeoe.

17. *Lorius tricolor* Less. Overal menigvuldig in de strandbosschen voorkomende, behoort deze vogel tot de meest gewone huisdieren der Papoes.

18. *Lorius cyanauchen* Mull. Op Nieuw-Guinea en Waigeoe.

19. *Lorius speciosus mihi* Gelijkt veel op de voorgaande soort, doch is iets grooter. Verder is de blaauwe kleur van den bovenhals meer schitterend en grenst aan den zwarten schedel, terwijl bij *L. cyanauchen* een smal rood bandje beide kleuren scheidt. Ook vormt de blaauwe hals-

kleur twee, over de halszijden loopende horens, terwijl bij de voorgaande soort het blaauwe den geheelen onderhals, van schouder tot schouder, omvat. Wijders loopt bij L. spec. van schouder tot schouder, een roode band, die het blaauw van den bovenhals begrenst en daaronder een tweede berlijnsch-blaauwe, aan de roode rugkleur grenzende, van welke beide banden bij L. cyan. geen spoor aanwezig is. Eindelijk is bij eerstgemelden de iris bruinrood, bij dezen daarentegen donkerbruin. Hij leeft op de eilanden in de Geelvinks baai en is bij de handelaren bekend onder den naam van »Noerie-Papoca.»

20. *Eclectus puniceus* Bp. Nagenoeg overal te vinden op Nieuw-Guinea en Salawatie. »Kandar» is zijn naam op de Zuid-Westkust.

21. *Eclectus polychloros* Scp. Op de Aroe-eilanden.

22. *Psittacodis magnus* Wgl. Zeer menigvuldig over nagenoeg alle eilanden verspreid.

23. *Psittacodis Stavorini* Less. Leeft op Waigeoe.

24. *Tanygnathus macrorhynchus* Wgl. Menigvuldig op Salawatie.

25. *Tanygnathus marginatus* Wgl.

26. *Geoffroyus personatus* Bp. Van de Westkust, even als

27. *Geoffroyus Pucherani* Bp.

28. *Geoffroyus Ariensis* Gr. Leeft op de Aroe-eilanden.

29. *Opopsitta Desmaresti* Less. Van de vaste kust en Misool

30. *Opopsitta diophthalma* Homb.

31. *Pionus fuscicapillus* Wgl. van de Zuidkust.

32. *Nasiterna pygmaea* Wgl. Niet zeldzaam op de vaste kust, Salawatie en Misool; leeft in de kruin der hoogste boomen en is daar, uithoofde van zijne geringe grootte en groene kleur, moeilijk te zien.

33. *Microglossus alerrimus* Wgl. Niet zeldzaam op Waigeoe, Misool, Salawatie en de vaste kust. Meestentijds zit de vogel in de kruin van het hoogste geboomte, is daar gedurig in beweging en laat, zittende, of met krachtigen wiekslag, in hooge vlugt, de lucht doorklievende, een schelkinkend geluid hooren, geheel verschillend van dat der witte Kakatoes. De inboorlingen nemen de jonge vogels uit het nest, voeden ze op en verkoopen ze vervolgens aan de handelaars. In gevangenschap eten ze het liefst de vrucht van den kanarieboom (*Canar. moluccanum*) waarvan ze de ijzerharde schil met het grootste gemak opensplijten; zij worden bijzonder tam. Een dezer zoogenaamde zwarte kakatoeas, aan een ingezeten van Ambon toebehoorende, vliegt de geheele stad rond en komt behoorlijk op den tijd naar huis om te eten en te slapen. Bij den levenden vogel zijn de kale wangen karmijnrood. Op de Noordkust is hij bekend onder den naam van »Siong» en op de Zuid-Westkust onder dien van »Sangija.»

34. *Microglossus alecto* Temm. Van de vaste kust.

35. *Plyctolophus galeritus* Less. Op de Zuidkust en in Australie.

36. *Plyctolophus triton* Mull. Op de vaste kust, de Aroe-eilanden en Waigeoe. Deze veelal troepsgewijze levende vogels, zijn nagenoeg overal in menigte te vinden, en vervrolijken het eenzame woud. In vlugten vereenigd, bedekken ze soms als het ware kruin en takken der hoogere boomen, waarbij hun blinkend wit kleed, scherp afsteekt bij het groen der bladen. Hun bekend, op verren afstand hoorbaar geschreeuw, was dikwerf uren lang het eenigste teeken van leven, dat wij onder het oproeijen van deze of gene rivier hoorden. Niettegenstaande den grooten kop, is de vogel een flinke vlieger. De Papoes vangen de jongen, die spoedig tam worden en dan dikwerf een slijpend, allernaangenaamst geluid voortbrengen. De staart- en slagpennen bezigen de inboorlingen tot versiersels.

Naam aan de Zuid-Westkust »Warija», te Doreh »Nagars» en in de Humboldtbaai »Jalla»; bij de handelaars heet de vogel »Katsila».

37. *Phalaenoptilus capensis* *Mll.* Leeft op Salawatie en Misool.

STRIGOPIDEN.

38. *Dasyptilus Pecqueti* *Wgl.* waarvan nog maar een exemplaar tot heden bekend is.

FALCONIDEN.

39. *Pandion Gouldi* *Kp.* Op de Zuidkust en in Noord-Australie.

40. *Haliaeetus leucogaster* *Gld.* Leeft ook in Australie.

41. *Haliaeetus leucosternus* *Gld.* Van de vaste kust, Salawatie en de Aroe-eilanden.

42. *Baza stenozona* *Gr.* Van de Aroe-eilanden.

43. *Milvus affinis* *Gld.* Op de Zuidkust en in Noord-Australie.

44. *Hypotriorchis frontatus* *Bp.* Als de voorgaande.

45. *Astur longicauda* *Bp.* Op de Noordkust, zeldzaam.

46. *Astur novae Hollandiae* *Bp.* Over geheel N. G. en N. A. verspreid.

47. *Accipiter poliocephalus* *Gr.* Op de Aroe-eilanden.

48. *Circus Gouldi* *Bp.* Op de Zuidkust en in Noord-Australie.

STRIGIDEN.

49. *Athene humeralis* *Bp.* Op de Zuidkust.

50. *Spiloglaux theomacha* *Bp.* Van de Westkust.

CAPRIMULGIDEN.

51. *Podargus Papuensis* Q. G. Over geheel N.G. verspreid.
 52. *Podargus ocellatus* Q. G. Op N. G. en de Aroc-eilanden.
 55. *Caprimulgus macrourus* Horsf. Van Java tot Australie.

CYPSELIDEN.

54. *Acanthyllis caudacuta* Bp. Even als de volgende op Zuidelijk N. G. en in N. Australie.
 55. *Cypselus australis* Gld.
 56. *Dendrochelidon mystacina* Less. Leeft op Ceram en Ambon.

BUCEROTIDEN.

57. *Calao papuensis miki*. (*C. ruficollis* Mll.) Overal op N. G. en de eilanden tot Waigeoe en de Aroc-eilanden als uiterste grenspunten. Ik ben thans stellig verzekerd, dat deze Calao, als bijzondere soort van den in de Molukken huizenden *Cal. ruficollis* dient onderscheiden te worden. Want bij den mannelijken vogel van N. G., zijn kop en hals steeds gelijkmatig geelachtig bruin, terwijl bij den Moluk-schen dit geel meer in het witte overgaat en achterhoofd en hals, donker kastanje-bruin gekleurd zijn.

LEPTOSOMIDEN.

58. *Scythrops novae Hollandiae* Lath. Leeft buitendien nog op Celebes, Ceram en in Noord-Australie.

CUCULIDEN.

59. *Eudynamis punctatus* Mll.
 60. *Eudynamis picatus* Mll. Beide zijn op Ceram en Ambon te vinden.
 61. *Eudynamis Flindersii*. Gld. Aan de Zuidkust en in N. A.
 62. *Hierococcyx leucolophus* Mll. Van de Westkust.

63. *Cuculus assimilis* Gr. Op de Aroe-eilanden even als de volgende.

64. *Cuculus megarhynchus* Gr.

65. *Chrysococcyx lucidus* Bp. Op N. G. en de Aroe-eil.

66. *Chrysococcyx esculans* Gld. Van Ceram tot Australie.

67. *Centropus violaceus* Q. G. en

68. *Centropus menebiki* Less. leven beiden op de Westkust.

ALCEDONIDEN.

69. *Melidora euphrosiae* Less. Op Salawatie, N. G. en N. A.

70. *Syma torotoro* Less. Leeft ook op de Aroe-eil.

71. *Dacelo cervina* Gld. Ook in N. Aust.

72. *Dacelo Gaudichaudi* Q. G. Bij deze soort heeft een even merkwaardig verschijnsel plaats, als bij *Chalcops leucopygialis*. Er bestaan namelijk twee constante variëteiten van, de eene met roodbruinen, de andere met blaauwen staart, bij overigens gelijke kleur. De vogel, waarvan de laatste speling de meest zeldzame is, leeft ook op alle tot N. G. behorende eilanden en is nergens zeldzaam.

73. *Dacelo Tyro* Gr. Van de Aroe-eil.

74. *Dacelo gigantea* Less. Ook in N. Aust.

75. *Todyramphus collaris* Sw. Van de Aroe-eil.

76. *Todyramphus cinnamomina* Sw. Ook in N. A. even als de volgende.

77. *Todyramphus Macleayi* Jard.

78. *Todyramphus sancta* Vig. Van Ambon tot Australie.

79. *Todyramphus saurophaga* Gld. Van Waigeo tot N. Aust.

80. *Todyramphus sordida* Gld. Leeft ook op de Aroe-eil. en in N. A.

81. *Tanyptera dea* Vig. Niet zeldzaam; de Papoes bezigen de twee lange staartpennen tot hoofdversiersels.

82. *Tanysiptera hydrochuris* Gr. Van de Aroe-eil.

83. *Ceyx lepida* Temm.

84. *Alcyone solitaria* Temm.

85. *Alcyone pusilla* Temm. Alle drie van de Zuid- en Zuid-Westkust.

86. *Alcyone azurea* Less. Leeft gelijktijdig ook op de Aroe-eilanden en in N. A.

87. *Alcedo Moluccensis* Temm. Van Misool, Salawatie, Ceram en Ambon.

88. *Alcedo cyanoleuca* Vieil. Ook in Oceanie.

MEROPIDEN.

89. *Merops ornatus* Lat. Op Ambon, Ceram, Timor en in Noord-Australie.

CORACIANIDEN.

90. *Eurytomus gularis* Vieill. Ook op Ambon.

91. *Eurytomus pacificus* Gr. Van Aroe tot N. Austr.

EURYLAIMIDEN.

92. *Peltops Blainvillei* Garn. Op de Noordkust, Salawatie en Misool, vrij zeldzaam.

MALURIDEN.

93. *Turdirostris murinus* Temm. Van de Westkust.

94. *Malurus serycyaneus mihi* Ecne nieuwe soort. Lengte $12\frac{1}{2}$ duim, waarvan $5\frac{1}{2}$ dm. op den staart komen; kleur fluweelzwart, aan kin, keel en borst azuurblauw; op den kop eene breede, aan den bovenhals smal toeloopende, zilverglanzige, ultramarijnkleurige vlek; bovenrug, dekvieren der vleugels en buitenkant der groote slag- en staartpenen donker-azuurblauw, welke kleur op den bovenhals door een smal, zwart bandje, van de blaauwe, schubach-

tige vedertjes des schedels is afgescheiden; onderlijf zwart met blaauwen tint; bek zwart, iris bruin, voeten zwartachtig geel. Ik kreeg dit fraaije vogeltje aan de Karoeparivieren te Doreh.

CINCLIDEN.

95. *Eupetes caerulescens* Temm. en

96. *Eupetes Ajax* Temm. bewonen beide de Zuid-Westkust. Van eerstgenoemden vogel geeft Bonaparte abusievelijk Sumatra als vaderland op.

PITTIDEN.

97. *Brachyurus Mackloti* Temm. Op N. G. en Salawatie, bezoekt gaarne de smalle, door het donkere bosch loopende voetpaden der Papoes. Hij behoort tot de zeldzamere vogels en leeft ook op Ceram.

98. *Brachyurus novae Guineae* Bp. Zeldzaam; ook op Salawatie en Batanta.

TURDIDEN.

99. *Rectes kirrhocephalus* Bp. Van Doreh.

100. *Rectes strepitans* Puch. Van de Westkust en de Aroe-eilanden.

101. *Alcippe monacha* Gr. Van de Aroe-eilanden.

MUSCICAPIDEN.

102. *Myiagra xanthogenys* Gr. Vaderland van den voorgaanden.

103. *Myiagra latirostris* Gld. Van Aroe tot Noord-Austr.

104. *Myiagra lucida* Gr. Op de Zuidkust.

105. *Rhipidura threnothorax* Mll.

106. *Rhipidura rufiventris* Mll.

107. *Rhipidura gularis* Mll. zijn alle op de Westkust te huis;

108. *Rhipidura hyperrythra* Gr. en

109. *Rhipidura maculipennis* Gr. leven beide op de Aroe-eilanden.

110. *Rhipidura atripennis* Gr. Eveneens van Aroe.

111. *Piezorhynchus nitidus* Gld. Ook in Noord-Austr.

112. *Piezorhynchus rufolateralis* Gr. Van de Aroe-eilanden.

113. *Todopsis caerulescens* Bp. Van de vaste kust en de Aroe-eilanden.

114. *Muscipeta Gaimardi* Less. Van Doreh.

115. *Monarcha inornata* Gr. en

116. *Monarcha griseogularis* Gr. leven op de Aroe-eilanden.

117. *Monarcha carinata* Vig. Van de Zuidkust, Timor en N.-Austr.

118. *Monarcha trivirgata* Temm.

119. *Monarcha guttula* Less.

120. *Monarcha alecto* Temm.

121. *Arses thelescopthalmus* Less. In de strandbosschen der West- en Noordkust, zoomede op de Aroe-eil.

122. *Arses chrysomelas* Less. Op de vaste kust, Aroe, Salawatie en Misool.

123. *Microeca flavovirescens* Gr. Van de Aroe-eil.

124. *Pachycephala melanura* Gld. Op de Zuidkust en in N.-Austr.

125. *Pachycephala gryseiceps* Gr. Op de Aroe-eil. evenals

126. *Pachycephala monacha* Gr.

127. *Pachycephala lugubris* Mll. en

128. *Pachycephala virescens* Temm. van de vaste kust.

129. *Pachycephala spinicauda* Puch. Op de Zuidkust en in N.-Austr.

HIRUNDINIDEN.

130. *Hirundo neoxena* Gld.
 131. *Herse nigricans* Bp. Op Aroe en in Noord-Australië.
 132. *Callocalia nidifica* Gr. Van Waigeoë.
 133. *Callocalia hypoleuca* Gr. Op de Aroe-eilanden.

ARTAMIDEN.

134. *Artamus Papuensis* Temm. Op de vaste kust, Salawatie, Misool en Aroe.

ORIOLIDEN.

135. *Mimeta Mulleri* Bp. Van de Zuid-Westkust en Aroe.
 136. *Mimeta melanotis* Mll. Op de Zuid-Westkust.
 137. *Sericulus aureus* Bp. Behoort tot de zeldzamere vogels en tevens tot die, waarop de inboorlingen veel jacht maken, om de huid te prepareren en haar vervolgens in den handel te brengen. De vogel is schuw en vliegt meestal hoog; in het donkere woud maakt zijn vuurkleurig kleed een prachtig effect. Naam te Doreh: Mamanjeier.
 138. *Sericulus anaïs* Less. Van de vaste kust, evenals
 139. *Pomatorhinus Isidori* Less.

EDOLIDEN.

140. *Dicrourus carbonarius* Bp. Overal in menigte te vinden.
 141. *Dicrourus megarhynchus* Q. G. Zeldzamer dan de voorgaande.
 142. *Dicrourus assimilis* Gr. Van de Aroe-eil.
 143. *Campephaga melas* Mll.
 144. *Campephaga cinnamomea* Mll.
 145. *Campephaga plumbea* Mll.
 146. *Campephaga schisticeps* Gr.

147. *Campephaga Boyeri* Gr. leven op de Westkust.
 148. *Campephaga caeruleogrisea* Gr. en
 149. *Campephaga polygrammica* Gr. ziju van de Aroe-eil.
 150. *Graucalus Papuensis* Cuv.
 151. *Graucalus Desgrazi* Hombr.
 152. *Graucalus melanops* Cuv.
 153. *Graucalus larvatus* Bp. behooren op de vaste kust te
 huis.
 254. *Graucalus hypoleucus* Gr. Van Aroe tot N.-Austr.

LANIIDEN.

155. *Myiolestes megarhynchus* Mll. Op N. G.
 156. *Myiolestes pulverulentus* Mll.
 157. *Myiolestes Aruensis* Gr. Op de Aroe-eilanden.
 158. *Cracticus varius* Cuv. Menigvuldig in de strandbos-
 schen van Doreh. Reeds bij zonsopgang laat de vogel
 zijn luiden, melodieusen zang hooren, nu en dan af-
 gebroken door een eigenaardig, kwakend geluid. Hij is ge-
 durig in beweging en voedt zich met vruchten en insk-
 ten. Ook op Waigeoe.
 159. *Cracticus Quoyi* Gld. Is zeldzamer; leeft ook op de
 Aroe-eil. en in Noord-Australie.
 160. *Cracticus personatus* Temm. Van N. G. en de A. E.

GARRULIDEN.

161. *Phonigama viridis* Less. Van N. G., Salawatie, Misool
 en de Aroe-eilanden, waar hij overal door de inboor-
 lingen gejaagd wordt, om de huid voor den handel te pre-
 pareren. De van Misool komende vellen zijn daarvan de
 beste, omdat men er daar de pooten niet afsnijdt.
 De vogel is zeer sterk en hangt dikwerf onder het vreten
 aan den onderkant der takken. Te Doreh is zijn naam
 „Mamsineme”.

162. *Phonigama Keraudreni* Less. Van N. G., zeer zeldzaam.
163. *Ptilonorhynchus melanotis* Gr. en
- 164 *Kitta buccoides* Temm. van N. G., en de Aroe-eilanden.
165. *Corvus orru* Mll. Overal op de vaste kust en de eilanden.
166. *Corvus coronoides* Vig. Van de Zuid- en Noordkust.
167. *Gymnocorvus senex* Garn. Te Doreh niet zeldzaam, insgelijks in twee spelingen, waarvan de eene aanmerkelijk lichter van kleur is dan de andere.

MELLIPHAGIDEN.

168. *Tropidorhynchus novae Guineae* Mll. Op N. G., en Aroe.
169. *Tropidorhynchus corniculatus* Mll. Van de Westkust.
170. *Ptilotis auricomis* Gld. Op de Zuidkust en in Noord-Australie.
171. *Ptilotis fumata* Mll. Van de Westkust.
172. *Ptilotis similis* Hombr. Ook op de Aroe-eilanden.
173. *Ptilotis filigera* Gld. Van de Zuidkust, de Aroe-eilanden en Noord-Australie.
174. *Ptilotis megarhynchus* Gr. Van de Aroe-eilanden.
175. *Ptilotis striolata* Mll. en
176. *Ptilotis auriculata* Mll. zijn weder op de Westkust te huis.
177. *Glyciphila ocularis* Gld. Behalve op N. G., ook op Timor, de Aroe-eilanden en in Noord-Australie.
178. *Glyciphila modesta* Gr. Van de Aroe-eilanden.
179. *Myzomela chermesina* Mll. Op de Westkust.
180. *Myzomela erythrocephala* Mll. Op de Zuidkust, de Aroe-eilanden en in Noord-Australie.

181. *Myzomela nigrita* Gr. Van de Aroe-eilanden.
 182. *Gerygone chrysogaster* Gr. Eveneens van Aroe.
 183. *Entomophila albigularis* Gld. Van de Aroe eilanden tot Noord-Australie.
 184. *Zosterops citrinella* Mll. Even als de voorgaande.
 185. *Zosterops albiventer* Hombr. Van de Westkust.

PROMEROPIDEN.

186. *Dicaeum nigrum* Less. Op N. G. en de Ar.-eilanden.
 187. *Dicaeum Papuense* Gr. Van Nieuw-Guinea.
 188. *Dicaeum pectorale* Mll. Op de Westkust.
 189. *Dicaeum ignicolle* Gr. Van de Aroe-eilanden.
 190. *Nectarinia eques* Less. Op Waigeoe, Salawatie en N.G.,
 191. *Cinnyris frenata* Mll. Op N. G. en de Aroe-eilanden.
 192. *Cinnyris aspasia* Less. Behalve op N. G., leeft dit vogeltje ook op Aroe, Keij, Ceram en Ambon, even als
 193. *Cinnyris zenobia* Less.
 194. *Arachnothera novae Guineae* Mll. Van de Westkust van N. G., van Salawatie en Misool.

EPIMACHIDEN.

195. *Epimachus superbis* Wagl. Over het geheele noordergedeelte van N. G. verspreid, maar niet op de eilanden. Alweder eene van die vogelsoorten, welke door de Papoes geschoten en voor den handel toebereid worden, doch zij komt slechts in betrekkelijk geringe hoeveelheid ter markt. De Doreh heet de vogel »Mam-isap» en aan de Noord-Westkust »Tei-mandoe.» Tot heden heeft men nog geen enkel volledig exemplaar dezer prachtige soort in eenig Europeesch kabinet.

196. *Ptiloris Victoriae* Gld. Op de Zuidkust en in Noord-Australie.

197. *Craspedophora magnifica* Bp. Vaderland als de eerstgenoemde soort. Ook van dezen vogel komen gedroogde huiden, zonder vleugels en pooten, in kleine hoeveelheid ter markt. Een niet lang geleden van Nieuw-Guinea levend naar Ambon overgebracht exemplaar, stierf op het oogenblik der ontschepping.

198. *Seleucides resplendens* Vieill. Niettegenstaande er van dezen vogel jaarlijks een betrekkelijk groot getal huiden in verminkten staat te Makasar en Ternate aangebracht wordt, is ook niet één enkel kabinet in Europa of elders in staat, een ongeschonden exemplaar daarvan aantetoonen. Dit is dan ook de reden, waarom alle tot heden bestaande beschrijvingen en afbeeldingen, onvolledig en onjuist zijn. Tijdens mijn verblijf te Salawatie in de maand Augustus 1860, viel mij het geluk te beurt, een zestal dezer onvergelykelyk schoone vogels te erlangen, waaronder een wijfje en een jonger mannetje in de overgangperiode. Deze maken thans een bijzonder sieraad mijner verzameling uit. Door dit gelukkige toeval daartoe in staat gesteld, zal ik trachten in het volgende eene juiste beschrijving te leveren, van het oude en jongere mannetje en van het wijfje. Van de vele soortnamen, waarmede de ornithologen dezen vogel bestempelden, koos ik dien van Vieillot, ofschoon die van Lesson, *Seleucides acanthylis*, ook niet te verwerpen is, terwijl alle overige namen op kenmerken berusten, die bij den levenden vogel ontbreken.

Volwassen mannetje. Lengte van de punt des beks, tot aan het staarteinde, $32\frac{1}{2}$ duim, omtrek van het lichaam, over borst en bovenrug gemeten, 25 dm. Bek zwart, iris scharlakenrood, aan den achterkant van het oog een smal, driehoekig plekje, van vederen ontbloot; boven het oog eene kleine wrong, tong even lang als de bek, met eene penseelvormige punt, lichtgroen van kleur, naar voren zwartachtig; pooten vleeschgeel, in evenredigheid tot het

ligchaam groot en stevig gebouwd. Wat de kleur der vederen aangaat, zoo dient alleen aangemerkt te worden, dat bij den levenden vogel de buik en de verlengde heupvederen, prachtig goudgeel zijn, welke kleur echter spoedig bij den dooden vogel verdwijnt, wannecr de huid, al is dit ook maar korten tijd, aan de inwerking van licht en rook blootgesteld is. Daar dit met al de tot heden in verzamelingen bewaarde exemplaren plaats gehad heeft, zoo zijn ook bij allen die ligchaamsdeelen vuilwit en is op deze, bij den levenden vogel nimmer voorkomende kleur, de bijnaam van »albus'' gegrond geworden. Vleugels en staart violet, prachtig glinsterend. De slagpennen, waarvan Cuvier in zijn »Règne animal'' (hoogduitsche vertaling van Voigt. I, 654.7) beweert, dat deze soort er minder heeft dan iedere andere vogel, zijn even prachtig gekleurd en glanzig en in normalen getale aanwezig; de zesde is de langste. In den bronstijd zet de vogel den borstkraag ringvormig en van het ligchaam verwijderd staande, naar voren op en opent de verlengde zijvederen tot een prachtigen waaier.

Wijfje. Bek, iris en pooten zoo als bij het mannetje; bovenkop, achterhals, halszijden en bovenrug zwart, de fluweelachtige kopvederen licht purperglanzig; rug, vleugels en staart roestbruin, de groote slagpennen aan den binnenkant zwart; geheele onderzijde met kleine, zwarte streepjes, dwars gegolfd, op de borst het breedst en scherpst, aan den buik meer overgaande in eene grondkleur, die aan de keel en den hals grijsachtig wit en op borst en buik licht vuilgeel bruinachtig is.

Mannetje in de overgangperiode. Het geheele voorste gedeelte van het ligchaam zoo als bij het oude mannetje; vleugeldekken, slagpennen der 2^e orde en staartpennen roestkleurig; vleugelkant violet; groote slagpennen gedeeltelijk effen zwart, gedeeltelijk met roestbruinen kant; buik even als bij het wijfje op vuil geelachtig bruinwitten grond, dwars donkerbruin gestreept. Van de vederbossen is nog geen spoor te zien.

De jonge vogel gelijkt volkomen op het wijfje. Ouder wordende, verschijnt het eerst de halskraag; bij de eerstvolgende ruijing komt de gele buikkleur voor den dag, tegelijk met de vederbundels op de zijden, waarvan echter de twaalf lange, uitstekende draden nog niet hoekig buitenwaarts, maar regt naar achteren loopen. Eindelijk verandert bij de derde verwisseling de roestkleur van vleugels en staart in violet en krommen zich tevens de even genoemde draden buitenwaarts. Enkele bruine vederen in de vleugels en den staart, vindt men niet zeldzaam bij anders in volle vederpraal getooide mannetjes.

In de maag der door mij verkregen exemplaren vond ik vruchten, gemengd met enkele overblijfsels van insekten. De vogel leeft in kleine troepen of familien, is een krachtige vlieger en laat, naar voedsel zoekend, een scherp klinkend »schek-schek» hooren. Hij behoort uitsluitend op Salawatie te huis en is daar in de bergachtige streken, welke hij bij voorkeur bewoont, alles behalve zeldzaam, zoo als dit blijkt uit de menigte van huiden, welke jaarlijks van daar worden uitgevoerd, waaraan echter steeds slagpennen en pooten ontbreken. Te Kalwal, een klein, pas aangelegd stranddorpje, aan de westkust van het eiland, nabij den voet van den laatsten, in het vlakland zich verliezenden heuvelketen, zag ik op den 12^a en 13^a Augustus 1860, eene, uit tien stuks bestaande familie, in het hooge bosch nabij de kust; zes daarvan vielen mij in handen, terwijl van de overgeblevenen twee dagen later niets meer te zien was. Het herhaalde schieten en een sterke, op de kust staande wind, had ze naar het gebergte doen terugkeeren.

PARADISEIDEN.

Dit zoo merkwaardige en nog weinig bekende vogelgeslacht, is, met uitzondering der pas onlangs door den heer Wallace op Djilolo ontdekte Semaphora Wallacei Gr., uitsluitend eigen aan N. G. en de daarbij behoorende ei-

landen. De vaste kust, de Aroe-eilanden, Salawatie, Misool en Waigeoe, voeden ieder eene of meer soorten dezer familie. De huiden van deze, zoomede die van nog eenige andere soorten, bezigen de Papoes reeds sints eeuwen als artikelen van handel en uitvoer. Tot dien einde worden de mannetjes en somtijds ook de wijfjes, met pijlen geschoten, waarna, door middel eener dwarssnede over den rug en buik, het bijzonder dikke vel afgestroopt wordt. Vervolgens snijden de Papoes de pooten met het achtergedeelte van het buikvel af, trekken de groote slagpennen uit en halen nu de aldus bewerkte huid zoodanig over een rond staafje of takje heen, dat het ter lengte van eenige duimen buiten den bek uitsteekt. Door middel van een koordje, wordt deze laatste aan het houtje bevestigd. Dit gedaan zijnde, hangen de Papoes de met houtasch ingewreven vellen binnen 's huis, boven de stookplaats op, om ze in den rook te droogen en voor ongedierte te bewaren. De huid is hiermede gereed en heeft nu plaatselijk eene gelds waarde van 25 cents tot één gulden. De inboorlingen van Misool laten pooten en slagpennen aan het vel en de van daar afkomstige huiden zijn daarom het best geschikt om naar behooren te worden opgezet. Ook de Aroezen, bespeurd hebbende, dat ongeschonden exemplaren meer gezocht zijn en betere prijzen behalen dan verminkte, wijken langzamerhand van de oude gewoonte af, om pooten en vleugels aftesnijden en er komen derhalve thans ook van Aroe goede huiden ter markt. Makasaarsche, Ternataansche en Oost-Ceramsche handelaars zijn het voornamelijk, welke paradijvogelhuiden opkopen en ze vervolgens onder den naam van »Boerong-Matie» (doode vogels) naar Ternate, Makasar en Singapoer brengen, van waar ze verder naar Europa en China worden uitgevoerd. Volgens het zeggen dezer lieden komen de schoonste dezer huiden van de Noordkust en uit de diep in de Geelvinkbaai liggende landen. De Sultan van Tidore, opperleeneer van het onder Nederlands souvereiniteit staande ge-

deelte van N. G., ontvangt jaarlijks, bij wijze van schatting, van daar een onbepaald getal huiden.

199. *Paradisea apoda* Linn. De grootste, alleen op de Aroe-eilanden levende soort en daar bekend onder den naam van »Fanaäm.” Bij den levenden vogel zijn bek en pooten aschblauw, de iris witachtig geel. Huiden van deze soort zijn te Makasar en Singapoer verkrijgbaar, voor eene geldswaarde van gemiddeld één dollar.

200. *Paradisea Papuana* Bech. Overal in menigte op het noorder schiereiland van N. G., op Salawatie en Misool; verder om de oost schijnt de vogel zeldzamer te worden. De wilde bewoners der Humboldtbaai (Noord-Oostkust, op 141° O. L. v. G.) bragten ook geene enkele huid aan boord van onze schepen en gaven zelfs door luidruchtig geschreeuw en gebaren hun verlangen naar het bezit daarvan te kennen, bij gelegenheid, dat ik hun eens een opgezetten paradisijsvogel liet zien. Met de vederen der weinige welke ze nu en dan verkrijgen, versieren ze hunne pijlen, of maken er haarpluimen van. Daarentegen worden te Doreh, aan de Westkust en te Misool, huiden in tamelijke hoeveelheid ter markt gebracht en ik was te Doreh zoo gelukkig, zelf een paar van deze vogels te schieten.

De vogel is, even als alle soorten zijner familie, een trekvogel, nu naar de kust, dan weder naar het binnenland trekkende, naarmate er rijpende boomvruchten voorhanden zijn. Zulks was juist het geval tijdens ons verblijf te Doreh, met de vruchten eener Laurinae, die vlak achter de dorpen, op een circa 500 voet hoogen heuvelrug groeide. Met krachtigen wiekslag kwamen de vogels, meestal wijfjes en jongere mannetjes, naar deze boomen toevliegen en waren zoo weinig schuw, dat ze zelfs terug kwamen, nadat er een paar maal op geschoten was. Over het algemeen is de vogel anders vreesachtig en moeilijk onder schot te krijgen, vooral is dat het geval met de oude mannetjes. Hun geschreeuw is schor, on verren afstand te hooren en kan

het best door de woorden „woek, woek woek” worden terug gegeven, waarop dikwerf een krassend geluid volgt. Het is in den morgen- en avondstond, dat men dit geluid door het woud hoort galmen, zelden midden op den dag. Gedurig in beweging, blijft de vogel, van boom tot boom vliegend, nooit lang op een en denzelfden tak stil zitten en verschuilt zich bij het minste geritsel, in de lommerrijke toppen van het geboomte. Reeds voor zonsopgang vliegen de paradijvogels rond, om hun voedsel te zoeken, dat in vruchten en insekten bestaat; des avonds verzamelen zij zich troepsgewijze, om in den top van den eenen of anderen hoogen boom te overnachten. Wat het nestelen aangaat, zoo kon mij niemand daaromtrent iets zekers mededeelen.

De paartijd is afhankelijk van de mousson; op de Oost- en Noordkust van N. G., en op Misool, valt ze in de maand Mei, op de Westkust en op Salawatie daarentegen in de maand November. De mannetjes verzamelen zich dan in kleine troepen, op de toppen der zwaar belommerde en hoogste boomen, schudden met de vlerken, draaijen den hals heen en wéer en openen en sluiten de zijpluimen, onder het voortbrengen van een eigenaardig kwakend geluid, waarop de wijfjes afkomen.

Wat den lichaamsbouw betreft, zoo duidt deze op kracht en vlugheid; de schedel is hard, pooten en vleugels groot en bijzonder sterk en de huid is zoo dik, dat er een goed schot toe noodig is, om een paradijvogel uit een boom te schieten. De beide vederbossen wortelen in eene, onder het eerste vleugelgewricht liggende huidsplooi, van nage-noeg een duim lengte, welke de vogel naar willekeur uitrekken en zamentrekken kan.

De jonge vogel is, het nest verlatende, eenkleurig bruin, donkerder van boven en lichter aan de onderzijde; de staartpennen zijn even lang, de twee middelsten met een smallen baard. Bij de eerstvolgende ruijing verkleuren kop en nek, in

bleekgeel en worden voorhoofd en keel met de bekende, fluweelachtig metaalgroene véertjes bedekt; de twee middelste staartpennen worden gelijktijdig een paar duim langer. Bij de derde vederverwisseling eindelijk, veranderen deze laatsten in kale, omtrent 15 duim lange schachten en nu komen pas de schoone vederbossen boven de heup uit, welke, naarmate de vogel ouder wordt, in lengte toenemen; gemiddeld zijn ze 50 en de kale schachten 60 duim, bij zeer oude vogels echter dikwerf ook meer. De schitterende oranje-kleur, waarmede de bossen aan het bovenste gedeelte prijken, verdwijnt geheel, wanneer het vel eenigen tijd aan den invloed van sterk licht bloot staat. Vliegt de vogel, of zit hij stil, dan hangen deze pluimen schuins naar beneden, in eene lijn met rug en staart; in drift gerakend rigt hij ze vertikaal tusschen vlerken en romp omhoog en spreidt ze als een geopenden waaijer uit, er eene naauwelijks merkbare, sidderende beweging aan mededeelende.

In het leven zijn bek en pooten donkeraschblaauw en de iris is dan witachtig-geel.

Om paradijsvogels magtig te worden, gaan de wilde inboorlingen van Nieuw-Guinea op de volgende wijze te werk. In den jaagtijd, die in het midden der drooge mousson valt, trachten ze die boomen op te sporen, waarop de vogels den nacht doorbrengeu; hierin geslaagd zijnde, klimmen zij in de toppen, die gewoonlijk de hoogsten van het woud zijn en maken tusschen de takken een hutje, uit bladen en takjes te zamengesteld. Omstreeks een uur voor zonsondergang klimt een geoeffend schutter, met pijl en boog gewapend, naar boven, verschuilt zich in het hutje en wacht nu de komst der vogels af, zich daarbij zoo stil mogelijk houdende. Naarmate de vogels komen aanvliegen, schiet hij ze, een voor een, met gemak neder en een zijner aan den voet van den boom gebleven makkers, raapt de naar beneden gevallen vogels op, welke, zoo zij met scherpgepunte pijlen geraakt zijn, dood ter aarde storten, doch ongedeerd in des jagers handen vallen, zoo zij met pijlen geschoten

zijn, welke verschillende, een driehoek vormende punten hebben, waartusschen het ligchaam van den vogel door de kracht van het schot ingeklemd wordt.

Reeds verscheidene malen heeft men levende exemplaren van Parad. Papuana overgebracht naar Ambon, Makasar, Batavia, Singapoer en Manilla, welke meest allen de gevangenschap zeer wel verduurden. Een te Ambon eenige jaren geleden aangebragte, ontvlugtte uit de kooi en tot heden weet men niet, wat er van geworden is. Volgens Europeesche nieuwspapieren, zijn thans een paar levende vogels dezer soort in London, de eersten, welke men tot nu toe naar Europa heeft kunnen overbrengen. Twee andere volwassen mannetjes, gekocht voor eene som van f 150.00 en bestemd voor Z. E. Baron Sloet van de Beele, Gouverneur Generaal van Néerlands-Indie, bragt ik zelf onlangs van Makasar naar Java over. Ze waren zoo tam geworden, dat ze het voedsel uit mijne hand kwamen nemen. Dit bestond in pisang en levende kakkerlakken (*Blatta orientalis* Linn.), welke laatsten zij met de pooten vast hielden, de beenen er afbeten en ze vervolgens inslikten. Ze dronken daarbij veel water. In twee kooijen naast elkander zittende, geraakten de vogels dikwerf in strijd en beten elkander geducht tusschen de tralies door.

Huiden dezer soort, zonder pooten, kan men nagenoeg altijd te Ternate voor anderhalf à twee gulden koopen, huiden met pooten daarentegen, van Misool afkomstig, zijn alleen te Wahaai (noordkust van Ceram) verkrijgbaar, voor nagenoeg denzelfden prijs.

Op de Zuid-Westkust heet de vogel »Tsiankar,» in de Mac-Clurebaai »Woembie», te Doreh »Mambefoor», te Misool »Sjak» en in de Humboldtbaai »Tiahr».

201. *Paradisea rubra* Vieill. In zeden, leefwijze en ligchaamsbouw, komt deze vogel veel overeen met den voorgaanden. Bek en pooten zijn ook bij deze soort aschgrauwblauw en de iris bleekgeel. De vogel leeft ner-

gens anders dan op Waigeoe, waar de inboorlingen hem eveneens prepareren, zonder pooten en vleugels. Het zijn alleen de bewoners der negorij Bessir aan de Zuidkust van Waigeoe, die zich daarmede onledig houden. In den handel zijn huiden dezer soort aanmerkelijk zeldzamer dan die van de voorgaande en van de beide volgende soorten en nu en dan verkrijgbaar te Ternate en Wahaai, voor eene som van gemiddeld *f* 4.—

Tijdens mijn helaas zoo korstondig verblijf op Waigeoe, in de maand Julij 1860, mogt het mij, niettegenstaande het ongunstige jaargetijde, gelukken, verscheidene exemplaren te bekomen, vooral wijfjes en jonge mannetjes. Hun vleesch smaakt niet bijzonder aangenaam en kan moeilijk gegeten worden, wanneer niet eerst het vel wordt afgestroopt.

In zijn vaderland kent men den vogel onder den naam van »Seboem» en »Sjak».

202. *Cicinnurus regius mp.* De meest verspreide soort. Men vindt haar niet alleen op het geheele noorderschier-eiland van N. G., maar ook op de Aroe-eilanden, op Salawatie en Misool. Het vogeltje, dat men dikwerf nabij het strand in het lagere geboomte ziet, is een allerliefst diertje, steeds in beweging en zet, in drift gerakende, zijn goudgroenen borstkraag, waaijervormig naar voren uit. Zijne stem, die hij dikwerf hooren laat, heeft wel eenige overeenkomst met het maanwen eener jonge kat, ongeveer als of men het woord »Kaoë» met zachtfluitenden klank uitspreekt. Op Doreh heet de vogel in de landstaal »Mamberik», op Aroe »Wowi-»wowi» en op Ternate »Boerong Matie-Kepeng». Als marktprijs betaalt men voor het stuk anderhalf en voor de van Misool afkomstigen, met vlerken en pooten, twee gulden.

Gedurende het leven is de bek goudgeel, de iris donkerbruin en de pooten zijn dan schoon lichtblauw.

205. *Dyphylodes magnifica Less.* Leeft in de bergstreek van Misool en Salawatie, op welk laatstgenoemd eiland d

vogel alles behalve zeldzaam moet wezen, te oordeelen naar de menigte van huiden, welke van daar in den handel komen, doch ook zonder pooten, terwijl de van Misool komende die nog hebben en over het algemeen redelijk goed geprepareerd zijn. Op Salawatie kent men den vogel onder den naam van »Sabelo”, op Misool onder dien van »Aroeng-Aroeng”. De huid kost te Ternate 2 à 5 gulden.

204 *Dyphyllodes respublica* Bp. Tot heden maar uit een exemplaar bekend, te vinden in het zoologische museum te Philadelphia. Met uitzondering van den scharlaken kraag, heeft de vogel veel overeenkomst met de voorgaande soort.

205. *Lophorina superba* Vieill. Is zeer zeldzaam; bij de Papoes heet hij »Soffoe”? De huid dezer soort wordt in zoo geringen getale ter markt gebracht, dat mij tot heden maar een enkel exemplaar onder het oog is gekomen, afkomstig van de Westkust. Van

206. *Parotia sexceteacea* Vieill. heb ik nog nimmer eene huid gezien.

STURNIDEN.

207. *Astrapia gularis* Vieill. Een der fraaiste vogels uit dezen archipel, waarvan ik thans vijf exemplaren in mijne verzameling bezit. In de verzamelingen van Europa is *Astr. gularis* nog steeds zeldzaam en een dertigtal jaren geleden, werd de huid met drie- à vierhonderd francs betaald. Mijne exemplaren kocht ik op de plaats zelve, voor drie en vier gulden. Een daarvan, een jong mannetje in de overgangperiode, vertoont de volgende kleursverdeeling.

Kop, hals en borst glinsterend zwart; rug, bovenkant der vleugels, staart- en slagpennen, alsmede de buik donkerbruin; slagpennen met roestkleurige randen; andere staartdekvêeren licht roestkleurig, dwars gestreept. Aan den nek komen eenige goudgroene en op de borst een paar roode,

goud- glinsterende schubvederen tusschen het zwart uit; de wangschijs begint zich te ontwikkelen. Aan den buik eindelijk zijn enkele malachietgroene vederen te bespeuren.

Volgens door mij ingewonnen berigten, leeft de vogel uitsluitend op het tamelijk groote, voor de Geelvink-baai liggende eiland Jobie-Jobie.

208 *Paradigalla carunculata* Less. Insgelijks een der zeldzaamste, uit nog maar weinige exemplaren bekende vogel, van de Noord-Oostkust. Ook op dezen, met hoegenaamd geene prachtige kleuren. prijkkenden vogel, maken de inboorlingen nu en dan jacht en de huid gaat bij de handelaars door onder de benaming van »Boerong-Matie-Hitam”, eene algemeene benaming, die door hen ook toegepast wordt op de sub No. 161, 162, 195, 197, 198, 203, 204, 205, 206 en 207 opgenoemde soorten.

209. *Lamprotornis virescens* Gr. Gelijkt veel op Lampr. metallicus Temm. en is overal in menigte te treffen.

210. *Gracula Dumonti* Less. Op de vaste kust, Waigeoe, Salawatie en de Aroe-eilanden niet zeldzaam.

COLUMBIDEN.

211. *Lamprotreron superba* Bp. Zeer menigvuldig en ver verspreid; ze leeft op geheel N. G., in Noord Austr., op Aroe, Keij, Ceram en Ambon.

212. *Ptilinopus pulchellus* Gr. Op Misool en Salawatie niet zeldzaam.

213. *Ptilinopus Wallacei* Gr.

214. *Ptilinopus coronulatus* Gr.

215. *Ptilinopus aurantifrons* Gr. Leven op de Aroe-eilanden.

216. *Cyanotreron cyanovirens* Less. Op N. G., Ceram en Ambon.

217. *Jotreron viridis* Bp. Van N. G.

218. *Jotreron prasinorhoüs Gr.* Op Salawatie, Misool en de Keij-eilanden. De beide in mijn bezit zijnde exemplaren dezer fraai geteekende soort, verkreeg ik op de tusschen Misool en Salawatie verspreid liggende eilandjes.
219. *Jotreron nana Temm.* Van de Westkust.
220. *Jotreron iozona Gr.* Van de Aroe-eilanden.
221. *Omeotreron pectoralis Bp.*
222. *Globicifera myristicifera Bp.* Op Banda en Ambon.
223. *Globicifera Sundevalli Bp.* Op Waigeoe.
224. *Carpophaga luctuosa Gld.* Van de Zuidkust en in Noord-Australie.
225. *Carpophaga Leclancheri Bp.*
226. *Carpophaga chalybura Bp.* Van de Aroe-eil.
227. *Carpophaga spilorrhoea Gr.* Op N. G. en de Aroe-eilanden.
228. *Myristicivora bicolor Bp.* Is ook in de Molukken te vinden.
229. *Zonoenas Mulleri Reich.* Op N. G. en Aroe.
230. *Zonoenas pinon Bp.* In menigte op de Zuid-Westkust en op Waigeoe. Aan de Karoefa-rivier vond ik eens een nest; het stond op eenen boven de rivier uitstekenden tak, omtrent tien voet boven het watervlak, bestond uit ruw en los zamengevoegde takjes en bevatte twee gladschillige, witte eijeren, van $2\frac{1}{2}$ duim lengte. De vogel leeft ook verder nog op Rawak, Salawatie en Aroe.
231. *Zonoenas Zoea Reich.* Op N. G., Salawatie en Aroe.
232. *Zonoenas rufigastra Reich.*
233. *Megaloprepia puella Fp.* Op de Westkust, Salawatie en Misool geenzins zeldzaam.
234. *Sylphytreron perlata Temm.* Van N. G. en Aroe.
235. *Macropygia phasianella Gr.* Op de Aroe en Key-eil.

256. *Macropygia Amboinensis* Bp. Van Ternate tot Nieuw-Caledonie verspreid.

257. *Macropygia doreya* Bp.

258. *Ectopistes Reinwardti* Bp. Op Batanta, Misool, Salawatie, Ceram en Ambon.

259. *Trugon terrestris* Hombr.

240. *Phlegoenas rufigula* Reich.

241. *Chalcophaps Stephani* Reich. Van Celebes tot op de Salomon-eilanden.

242. *Erythrauchoena humeralis* Bp. In N. G. en N. A.

243. *Caloenas Nicobarica* Bp. Is over den geheelen Indischen Archipel verspreid, van af de Nicobaren, tot aan de Oostkust van N. G. en de Philippijnsche-eilanden.

244. *Goura coronata* Bp. Leeft in menigte op de vaste kust, op Waigeoe, Salawatie en Misool. In zijne leefwijze komt de vogel grootelijks overeen met onzen faisant, zwerft in kleine troepen het bosch rond en houdt zich gaarne op den grond. Niet zeer moeilijk te schieten, levert het vleesch dezer grootste aller duiven eene bijzonder lekkere spijs op, waaraan ik mij dikwerf vergastte. Op onzen togt langs de boven Karoefa-rivier aan de Westkust van N. G., werd uit de sloep waarin ik zat, een wijfje, op het nest zittende, geschoten. Dit laatste was op gelijke wijze zamengesteld als dat van Zon. pinon, doch stond iets hooger en bevatte een pas uit het ei gekomen, jongen vogel.

Te Doreh is de naam des vogels in de landstaal »Mambroek», aan de Zuid-Westkust »Titie». Hij wordt nog al dikwerf levend overgebracht naar Ambon, Banda en Java en van daar naar Europa, welke laatste omstandigheid aanleiding heeft gegeven tot de geheel onjuiste veronderstelling, dat de vogel ook daar te huis behoort (zie Bonap. consp. gen. av. II. 96 & Cuv. Thierreich van Voigt I. 792.)

245. *Goura Steursi* Temm. Zeldzamer dan de voorgaande; leeft meer zuidwaarts.

STRUTHIONIDEN.

246. *Casuarius Kaupimihii*. Van den Nieuw-Guineesch Casuaris bezat men tot heden niet alleen hoogst gebrekkige kennis, maar men hield zelfs den vogel voor identisch met *Cas. galeatus* Linn. In de maand Augustus 1860, schoot mijn jager door een gelukkig toeval, een volwassen mannetje en een jongen vogel dezer soort, waarvan ik het eerstgenoemde, in het 23e deel van het natuurkundig tijdschrift voor N. I., op pag. 42, beschreven heb. Deze beschrijving, waarop ik overigens verwijs, komt op het volgende neder.

Hoogte nagenoeg gelijk aan die van *Cas. galeatus*, helm hoekig, naar achteren schijfvormig afgeplat, kop, keel en achterhals prachtig azuurblauw, voorhals schitterend goudgeel, met eene bloedkleurige vlek op den onderhals; hals-huid geheel glad, zonder wratten of knobbels. Ligchaamskleur voor het overige even als bij de Ceramsche soort.

Wat de broeiwijze betreft van den kasuaris in het algemeen, zoo waren het de deskundigen tot heden in het geheel niet er over eens; velen geloofden dat de eijeren door de zon opdezelfde wijze tot volle ontwikkeling kwamen, als die van den struisvogel. Niets is nogthans meer bezijden de waarheid, als eene diergelijke veronderstelling, afgezien daarvan, dat zulk eene bebroeiing op Nieuw-Guinea en Ceram niet mogelijk is, om dat het dier in het digte bosch zijn verblijf houdt, waarin de warmte zelfs op het midden van den dag zeer dragelijk is. De bebroeiing geschiedt dus op andere en wel op de volgende wijze. In de schaduw van zwaar kreupelhout, diep in het woud verscholen, krabt het wijfje in het begin van het drooge jaargetijde, afgevallen bladen, grasscheuten en andere ruigte tot een platten hoop bij een, van omtrent een voet hoogte en anderhalf el middellijn en legt daarop minstens drie en hoogstens vijf eijeren, van gelijke kleur en grootte als die van *Cas. galeatus*, doch iets gladder van schil. De vogel plaatst ze in dier voege, dat ze liggende een scher-

pen hoek ($\frac{0}{90}$) vormen en gaat er dan op zitten broeijen, zoo als iedere andere vogel, doch steeds met den kop naar de opening van den hoek gekeerd. Moet de moeder het nest verlaten, dan overdekt ze de eijeren zorgvuldig met drooge bladen. In de zesde week komen de jongen uit en zijn onmiddelijk in staat, de moeder te volgen; van kleur zijn ze op dit tijdstip bruin, met eenige smalle, overlans loopende, lichtgele strepen, die echter, wanneer het jonge dier ouder wordt, verdwijnen. Den staat van volwassenheid bereikt hebbende, verandert de bruine kleur in zwart en worden hals en kop kaal, terwijl ze tot aan dat tijdstip nog geheel en al met vederen bedekt waren.

Behalve op de vaste kust, vindt men *Cas. Kaupi* ook nog op de Aroe-eilanden. De inboorlingen jagen hem dikwerf ter wille van het vleesch en van de huid, die zij tot verschillende doeleinden bezigen, vooral tot versiersels. De vogel, die anders zeer schuw en altijd op zijne hoede is, is het gemakkelijkst te vangen, wanneer hij van eene hoogte naar beneden loopt, omdat hij dan dikwerf met zijne pooten in de ruigte verward raakt, struikelt en ligt neer valt. Het vleesch van den jongen vogel smaakt bijzonder lekker en ook de eijeren zijn tamelijk goed om gegeten te worden.

Een volwassen mannetje dezer soort, moet eenige jaren geleden in den Amsterdamschen dierentuin geleefd hebben.

MEGAPODIDEN.

247. *Tallogalla Cuvieri* Less. Op N. G., Salawatie en Aroe.

248. *Megapodius Duperrei* Less. Vaderland even als de vorige.

249. *Megapodius Freycineti* Less. Van Waigeoe.

250. *Megapodius rubripes* Temm. Op de Westkust, Ceram en Ambon. Het vleesch en de eijeren van al deze vogels kan men zeer goed eten. Hun meer algemeene naam is op de Westkust »Soea» en »Boeram», op Doreh »Mamiris» en op Waigeoe »Saké.»

251. *Megapodius alectelia* Less. Op de West- en Noordkust.

HEMIPODIDEN.

252. *Hemipodius thoracicus* Cuv. Leeft op Waigeoe en Manna.

CHARADRIÏDEN.

253. *Oedinenus magnirostris* Temm. Van N. G., Aroe en Ceram.

254. *Streptopus collaris* Temm.

255. *Glareola grallaria* Temm. Beide leven ook in N. Aust.

256. *Charadrius xanthocheilus* Wagl. Ook op Aroe.

257. *Charadrius inornatus* Gr. Als de voorgaande.

258. *Charadrius ruficapillus* Temm. Van de Zuidkust en N. Australie.

259. *Haematopus longirostris* Vieill. Op N. G., en Aroe-eil.

ARDEATIDEN.

260. *Egretta symmatophora* Bp. Op de Zuidkust en in N. Australie, gelijk ook de

261. *Egretta plumifera* Bp.

262. *Gazzetta immaculata* Gld. Overal langs de kust in menigte.

263. *Herodias Greyi* Gr. Leeft ook in N. Australie.

264. *Herodias novae Guineae* Bp.

265. *Herodias Arnensis* Gr. Op de Aroe-eilanden.

266. *Botaurus helyosilos* Less. Op N. G. en Salawatie.

267. *Nycticorax caledonica* Bp. Langs de stranden van N. G., N. A. en Nieuw-Caledonie.

268. *Ardetta stagnatilis* Gld. Van N. G. en N. Australie.

SCOLOPACIDEN.

269. *Ibis strictipennis* Gld. Ik houd den vogel voor deze soort. Lengte van den punt des beks tot aan het einde van den

staart 74 dm., bek 17 dm., voeten 24 dm., van vlerkpunt tot vlerkpunt 1 el 20 dm. Bek purperzwart, iris donkerbruin, voeten paarsch, aan den achterkant en de gewrichten in het zwarte, aan het bovineinde perzikrood. Huid aan kop en hals geheel kaal, zwart en eenige dwarsplooijen vormende. Op den middenhals enkele witte veertjes, die naar beneden in aantal toenemende, op het laatst den onderhals geheel bedekken, en eene afhangende pluim vormen. Romp licht aschkleurig wit; de acht eerste groote slagpennen, van welken de 2e en 3e de langsten zijn, met zwarte, groenglinsterende eindpunten; de eerste en tweede aan den binnenkant zwart gestippeld; de drie achterste groote dekpennen zwart, wit gegolfd, met gekrulde baarden; de beide daarop volgende wit, met zwarte dwarsstreepjes, allen aan den buitenkant zeer sterk gekruld, de laatste eindelijk zwart gestippeld en met gladden baard. Merkwaardig is de verschillende kleur der huid, die aan kop en hals zwart, aan de vlerken menierood en op den romp wit is. De jonge vogel heeft kop en hals met zwarte veertjes bedekt, de slagpennen bleekzwart getopt, gladde baarden aan de groote dekpennen en geen rooden ring aan het bovineinde der voeten.

De eerste exemplaren dezer soort verkreeg ik te Wahaai, op de Noordkust van Ceram, alwaar de vogel bekend is onder den naam van »Sawela”. Later zag ik hem nog eens, nabij het dorp Samaté, op de Oostkust van Salawatie. De drie, die door mijn jager geschoten werden, behoorden tot eene familie van vijf stuks, die daar pas kortelings was aangekomen en verblijf gekozen had in de moerassige laagte, achter laatstgemeld dorp. Op den eersten en tweeden dag kon men ze gemakkelijk bekruipen, den derden dag waren ze echter reeds zoo schuw geworden, dat het niet mogelijk was om er een onder schot te krijgen. Op den vierden eindelijk waren de vogels verdwenen. Deze Ibis leeft ook in Noordelijk Australie even als de volgende.

270. *Falcinellus igneus* Gld. Van de Zuidkust
271. *Numenius minor* Mll. Is over den geheelen Indischen Archipel verspreid.
272. *Numenius brevirostris* Temm.
273. *Tringa albescens* Gld. Ook in Australie.
274. *Tringa minuta* Less. In den geheelen archipel te vinden.
275. *Totanus glottoides* Gld. Aan de Zuidkust en in N. A.
276. *Totanus hypoleucus* Mll. Van de Westkust.
277. *Totanus gryseopygus* Gld. Ook in Australie.
278. *Phalaropus hyperboreus?* Cuv. Van de Aroe-eilanden.
279. *Himantopus leucocephalus* Gld. en
280. *Himantopus melanopterus* Temm. vindt men ook in Australie.

PALAMEDEIDEN.

281. *Parra gallinacea* Temm. Ook in tropisch Austr.

RALLIDEN.

282. *Eulabeornis castaneiventris* Gr. Van N. G. en N. A.
283. *Rallina tricolor* Gr. Van de Aroe-eilanden.

PELECANIDEN.

284. *Pelecanus conspicillatus* Temm.
285. *Sula fusca* Gr.
286. *Sula candida* Bp. De beide laatsten verre verpreid.

TACHYPETIDEN.

287. *Attagen Ariël* Gld. Menigvuldig aan het zuiderstrand en in Straat-Torres.

HALIAEIDEN.

288. *Haliaeetus melanoleucus* Bp. Leeft ook in N. A., op Timor, Ceram en Celebes.
289. *Haliaeetus sulcirostris* Mll.

PROCELLARIDEN.

290. *Procellaria typica* Bp.
 291. *Majaqueus sphenurus* Reich.

LARIDEN.

292. *Gabianus pacificus* Bp.
 293. *Brachygavia Goddi* Bp.
 294. *Thalasseus Torresi* Gld.
 295. *Thalasseus pelecanoïdes* Gld.
 296. *Sterna stolidus* Linn.
 297. *Sterna Torresi* Gld.
 298. *Sterna melanauchen* Temm.
 299. *Sterna nereïs* Temm.
 300. *Sterna panayensis* Lath.

ANATIDEN.

501. *Dendrocygna arcuata* Sw. Van Java tot Australie.
 302. *Tadorna radja* Eyt. Op N. G., Salawatie, Ceram en N. A.

Aan het einde mijner verhandeling gekomen, zal het niet overbodig zijn, om opmerkzaam te maken op de volgende, op haren inhoud steunende gevolgtrekkingen. Ten eersten blijkt daaruit het naauwe verband tusschen de vogelfauna van Nieuw-Guinea en van Noordelijk Australie ter eener en tusschen die van Nieuw-Guinea en de Molukken ter andere zijde. Ten tweede blijkt daaruit, dat het aantal vruchten-etende vogels dat van alle anderen overtreft en dat graan-etende geheel schijnen te ontbreken. Eindelijk zien wij er uit, dat in een met woud overdekt land, geene enkele soort uit het groote geslacht der Piciden gevonden wordt, een verschijnsel, dat wel opmerkenswaardig kan genoemd worden.

AMBON, Julij 1862.